

"הפורצים"

עשרים יום בלבד לאחר נחיתתה המוצלחת של "עלייה" בחוף נהריה, הצליחה להסתגן לחוף תל-אביב ספינה קטנה אחרת, "הפורצים", ולהנחית בו את 167 מעפיליה עם צוות המלווים שלהם, ולשוב אל הים מבלי להשאיר אחריה שום עקבות. עד כמה הצליחה ספינה זו להערים על שומרי החוף הבריטים לאורך מסע ההתקרבות שלה לארץ ובעת הנחיתה תוביח העובדה, שכל מה שהשלטונות ידעו על עלילותיה היה מה שהתפרסם בעיתון, לאחר שהיתה כבר רחוקה מחופי הארץ.⁶²

ספינת "הפורצים" ששמה הרשמי היה "Matia Anick", היתה במקורה ספינה צרפתית שהפליגה תחת דגל צרפתי. בשנרכשה על-ידי המוסד היתה כבר כבת עשרים אבל במצב טוב. במידותיה היתה קטנה מ"עלייה", סך-הכל בת כ-100 טונות. היא היתה ספינת מפרשים דו-תרנית עשויה עץ, עם מנוע עזר של 100 כוח-סוס. אורבה היה 27 מטרים, רוחבה שמונה מטרים וגובהה מעל פני המים כ-1.5 מטר. מהירותה המקסימלית עם המנוע, בים שקט, הגיעה עד שמונה קשרים בשעה. היא נועדה להפלגות בטווחים קצרים, ולפני שנרכשה על-ידי המוסד להובלת מעפילים עסקה בהובלת מטענים בין האי קורסיקה לצרפת. מתחת לסיפונה היה מחסן בגודל של 12 על 7 מטר שהותאם להובלת 158 איש, על-פי הסטנדרטים של אוניות ההעפלה. אף שלא התאימה להפלגות ארוכות, במיוחד בעונת החורף, וגם לא הוכנה לכך בראוי מבחינה טכנית וארגונית, הוחלט בכל זאת לשגררה ארצה עם מעפילים.

היא צוידה בדלק, מזון ומים ל-18 ימי הפלגה. ובליל 22 בנובמבר 1947 הגיעה למפרץ בנדול שבצרפת, המקום שממנו הפליגה שבועיים לפני בן הספינה "עלייה", והעלתה 122 מעפילים, יוצאי פולין ורומניה. משם הפליגה לעבר קורסיקה כדי לפגוש ספינת מעפילים אחרת, "החלוץ", כדי לקבל ממנה עוד כמה עשרות מעפילים מצפון אפריקה, שהצליחו לחמוק עמה מנמל אלג'יר. בעבור יממה נפגשו שתי הספינות בלב ים מול גולף דה-פורט ומ"החלוץ" עברו ל"הפורצים" עוד 45 איש, כולל רופא ומלווה, ביחד היו עתה 167 איש ומשם הפליגה הספינה הןשך ארצה.⁶³

מפקד הספינה היה שלום רוליזקי. זו היתה לו ספינת המעפילים השלישית שהוא מלווה לארץ תוך שנה אחת. עמו בצוות המלווים היו יוסף שוורצמן ו"הגדעונים" בני גפנר (גפן) ומרגה גורן. הצוות המקצועי

הזר מנה שמונה מלחים צרפתים מנוסים, כולל רבי-החובל, שזו היתה לו כבר הפלגתו השנייה בשירות ההעפלה. היחסים בין המלווים הארצישראלים לבין רבי-החובל אף שרחוקים היו מלהיות הרמוניים, לא פגמו במהלך המסע.⁶⁴

מקורסיקה המשיכה הספינה למסינה שבאיטליה, משם לצפון מזרח כרתים, ומברתים פנתה כמסלול ההעפלה הדרומי לעבר אלכסנדריה שבמצרים. את מסלול ההפלגה הזה קבע מפקד הספינה שלום דוליצקי, מתוך אותם השיקולים והערכת המצב של אלה שקדמו לו במסלול זה. כלומר, שהכאים ארצה מהדרום פחומים סיבוייהם להתקל במשחתות הבריטיות. תוכניתו היתה להגיע מול אלכסנדריה ומשם לשוט לאור היום לפורט סעיד, עד כמה שאפשר בכוח המפרשים, כאחת מספינות המשא מסוג זה המשייטות באזור המזרחי של הים התיכון, ובמשך הלילה להגביר את המהירות בכוח המנוע ולהצפין לעבר חופי הארץ, ולהנחית את המעפילים באחד הנקודות צפונית לעזה.⁶⁵

כדי להסוות את זהותה האמיתית של הספינה הוחלט לשנות בלב ים את הצבע שלה ולצבוע אותה באדום, שתדמה לספינות התורכיות השטות בים התיכון. גם שמה הרשמי שונה לשם תורכי ודגל תורכי הונף עליה. לכל אורך הדרך קיימה הספינה קשר תקין עם הארץ ותודרכה במפורט כיצד להתנהג במקרה שתיתקל בים באוניות הצי הבריטי.

האנשים שהובילו את ספינות המעפילים, כמו אלה שחיכו להן בחוף, לא שגו בדרך כלל באשליות, ותמיד נערכו הן למקרה הגרוע, שהספינה תיתפס, והן למקרה הטוב, שיצליחו להכיאה בשלום לחוף מבטחים. כך היה גם בעת מסעה של "הפורצים". עיון ביומן הספינה ובמברקים שהוחלפו בינה לחוף ובדו"ח מפקדה המסכם את מסעה, מגלה שאלה שהובילו אותה וכיוונו אותה האמינו, שעלידי התנהגות נאותה בים יצליחו להגיע לארץ מבלי להחגלות. יש אולי מידה מסוימת של סמליות בכך, שהקשר בין החוף לספינה שחתרה בלב ים נפתח במברק קצר אך חדור אמונה: "כרבת הארץ לפורצים ההסגר".⁶⁶

ספינה קטנה זו עשתה את דרכה לארץ בסוף חודש נובמבר 1947, בימים הרי גודל לעם היהודי. ספק רב אם נוסעיה היו מודעים לכך, אילמלא דאג מישהו בחוף לשתפם במתחולל. הימים היו ימי הדיונים בעצרת האו"ם, בהם עמדו להחליט על גורלה המדיני של ארץ-ישראל.

ב-29 בנובמבר, בעוד הספינה חותרת בים, התקבלה בעצרת האו"ם ההחלטה הגורלית על סיום המנדט הבריטי כארץ-ישראל והקמת מדינה יהודית בה: למחרת הוכרזה הידיעה המשמחת לספינה, כדי לשתף גם את נוסעיה בחוויה המסעירה שעברה-או על הישוב בארץ. "כל הלילה אמו הרחוכות המונים. עוד לא ראתה הארץ כשמחה הזאת: ואתם חברים המשיכו. דרככם", נאמר במברק.⁶⁷

במהלך מסעה לא התגלתה הספינה מן האוויר. אך כשהיתה כבר מול החוף המצרי, כ-10 מייל צפונית מערבית מפורט סעיד ועמדה לפנות לכיוון הארץ, הבחינה לפתע במשחתת בריטית המתקרבת מכיוון צפון. המשחתת התקרבה לספינה למרחק קטן מ-20 מטר וכחנה אותה מקרוב. מפקד הספינה, שנקט לאורך כל הדרך בכל אמצעי הזהירות, דאג מראש שהסיפון יהיה נקי, ושמלביד חבר העובדים לא יהיו עליו אנשים נוספים. לשאלת המשחתת מאין היא באה ולאן פניה מועדות השיבה הספינה, שהיא באה מכרתים ונוסעת לפורט סעיד ומשם תמשיך לטריפולי שכלכנון. תשובה זו נועדה להכין מראש אליבי, שאם ייפגשו במשחתת מאוחר יותר, בדרך צפונה, יוכלו לומר שכבר היו בפורט סעיד ונעכשו ממשיכים לטריפולי. אחרי שהמשחתת התלוותה לספינה עד לקירבת פורט סעיד היא ברכה אותה, איחלה לה דרך צלחה והסתלקה. הספינה הצדיעה כמקובל ופנתה לעבר פורט סעיד. אחרי שהמשחתת הסתלקה המתינה הספינה זמן מה כדי לחרוג מתחום מעקב המכ"ם של המשחתת והחלה לפנות צפונה לעבר עזה.⁶⁸

בינתיים החלו ההתנגשויות בין הערבים ליהודים בארץ והוחלט לא להסתבך בהורדת מעפילים בדרום הארץ הדליל ביהודים ונקבע מקום נחיתה חדש - עלייד מזח הביוב של תל-אביב. שעת ההורדה נקבעה לאחד חצות הלילה. בשעות הערב של 3 בדצמבר 1947 הגיעה הספינה אל מול אשקלון, תוך שהיא מתקדמת באיטיות לאורך החוף לעבר תל-אביב. למחרת, ב-03.30 לפנות בוקר, הגיעה כדיוק לנקודה המוסכמת והשליכה עוגן. במקום חיכו לה כבר הסירות שהחלו מיד בהורדת האנשים. תוך זמן קצר ביותר נגמרה ההורדה והספינה על צוותה הוזר חזרה על עקבותיה.⁶⁹ להצלחתה של "הפורצים" חברו מספר גורמים, שהמשותף להם היו ההקפדה על פעולה חשאית והסוואה נאותה. דכישת הספינה עלידי המוסד והכנתה להפלגה בצרפת נעשו תוך הקפדה על חשאיות גמורה,

וסביר להניח שלא נכללה ברשימת הספינות החשודות של הצי הבריטי. ליתר ביטחון, שיוו לה מלוויה במהלך ההפלגה צורה חיצונית כספינת משא תורכית על-ידי צביעתה מחדש בצבע אדום, והחלפת שמה ודגלה. בחירת המסלול הדרומי במקרה זה לא שינתה בהרבה. כיוון שבכל זאח נתקלה במשחתת בריטית, ואף עוררה את חשדה, אך לבסוף הגיחה לה. מידוחיה הקטנות וגובהה הנמוך, 1.5 מטר מעל פני המים, היה בהם יתרון גדול, וסייע לה לחמוק מעין המשחתות, במיוחד בלילה.

5920 רז
כ"ז

נחום בוגנר

ספינות המרי

ההעפלה 1945 – 1948

1993

המרכז לתולדות כוח המגן ה"הגנה"
ע"ש ישראל גלילי מיסודן של העמותות:
ארגון חברי ה"הגנה"
אגודת "דור הפלמ"ח", יד טבנקין

משרד הבטחון
התוצאה לאור